

2/1 54
87

Englands krigsledare

Lloyd George och Churchill

Churchill och Lloyd George omkring 1906.

DE TVÅ MÄN som skulle personifiera Englands segervilja under de båda världskriegen blev samtidigt medlemmar av rikets styrelse. Då liberalerna bildade regering i december 1905 — för att några veckor senare vinna en överväldigande valseger — blev Lloyd George vid 42 års ålder handelsminister och den elva år yngre Churchill understatssekreterare för kolonierna. Under många år steg de sida vid sida i graderna, de ansågs företräda de aktiva och radikala inom liberalismen, i en halvt omedveten oppositionställning mot premiärministern Asquith och den äldre skolan. Då det första världskriget bröt ut var Lloyd George finansminister och regeringens andre man, Churchill var sjöminister; samma energi och temperament som gjort dem till förgrundsmän i kampen mot högern, överhuset och Ulster gav glans och kraft åt deras krigsinsatser. Men snart dalade Churchills stjärna, medan Lloyd Georges steg. Konflikter inom regeringen, främst kring Dardanellföretaget, tvingade Churchill att avgå på hösten 1915, och under bortåt två år stod han utanför

blev som ammunitions- och senare som krigsminister aktivitetens representant framför andra och samlade liberal och konservativ ovilja mot den åldrande och dröjande premiärministern. I december 1916 störtade han Asquith genom en serie intriger, där patriotismen och ärelystnaden var väl samverkande pådrivare, och blev regeringschef för en trepartikoalition. Under de två sista åren av detta världskrig flög hans namn över världen som Churchills bortåt trettio år senare.

Lord Beaverbrook har i ett av de mest lysande arbeten som skrivits om brittisk politik ("Politicians and the War") skildrat 1916 års kris, i vilken även Churchill var inblandad — främst på grund av de konservativas ovilja fick han dock ingen ministerpost. Lloyd George framstår här som en stor taktiker och spelare, en man som övertygelsen om egen överlägsenhet ger gott samvete även vid tvivelaktiga aktioner. Över Churchill, Beaverbrooks beundrade vän, är det i detta sammanhang något osäkert, nästan ömkligt. Han ville komma med i regeringen och kände sig utstött då han inte tillfrågades; i den personliga motgångens dagar hade han lätt för att misströsta, att gråta, att bli martyr, medan han under medgång blommade i stolthet, mod och glädje.

Lloyd Georges triumf blev lysande, men kort. Hans obändiga segervilja gav eld åt parlament och folk; underhusets jubel svallade mot honom då han under svåra och goda dagar lät sin lidelse spela. Valen strax efter krigets slut 1918 blev nära nog en folkomröstning kring premiärministerns person, och den koalition han företrädde fick — med begränsad övervikt inom valmanskåren — en överväldigande majoritet i underhuset. Men liberalerna var delade mellan Lloyd George och Asquith, och den förre styrde med stöd av högerens, det efter valet största partiets, röster. I oktober 1922 tröttnade de konservativa på

att styras av en liberal som ansågs egenmäktig och opålitlig; Lloyd George störtades i Carltonklubben, och högern bildade ensam regering. Lloyd George var då 59 år gammal, en späd ålder för en brittisk statsman, och han räknade på att snart komma tillbaka. Därav blev intet. Sammanslagningar och nya splittringar inom liberalismen, kritik av högern och socialdemokratin, väldiga program för krisens bekämpande — det liberala partiet eller de liberala partierna gick tillbaka, och småningom stod Lloyd George som ledare av ett familjeparti på fyra personer (varav en son och en dotter). I den folkliga föreställningen kom den man som en gång varit västmakternas St George att sjunka ned till karriärist och opportunist. Ännu under andra världskriget drömde Lloyd George om att än en gång bli räddare och ledare, men han blev bara, strax före sin död i mars 1945, "earl of Dwyfor", en underlig sorti för den man som mer än någon annan rasat mot överhuset.

Churchill var minister under Lloyd George sedan 1917 och avgick år 1922 med sin chef. Han hade efter hand blivit mera konservativ, och framför allt verkade han genom sina hårda angrepp mot det växande arbetarpartiet som mera konservativ. Efter att ha fallit igenom vid två val såsom oberoende kandidat gick han in i högerpartiet och blev 1924 finansminister under Baldwin. Under denna tid betecknades han inte som en framtida ledare. Man ansåg att han liksom Lloyd George var obeständig, nyckfull, något av diva; vad England behövde var trygga och stabila karlar som Baldwin och Chamberlain (eventuellt med den gamle socialisten Macdonald som skyltdocka). Än mindre skattades Churchill — utanför en trängre krets — under den långa tid (1929—1939) då han stod utanför regeringen och företrädde ultrakonservatismen och den klarsynta antinazismen. Men 1939 slog historien upp dörrarna för honom — han tycktes vid 65 års ålder vara ungdomen, livet och segern förkroppsligade i kretsen av taktiker och kompromissariet. Om hur han blev krigsledare och ett slags andlig världsledare — hur otroligt skulle det inte ha tyckts 1920 eller 1930? — skall här inte tas. Låt oss blott erinra om att Churchill — i motsats till Lloyd George — gick till val efter krigets slut som konservativ ledare, inte som chef för en koalition, och att det var i denna egenskap som han kom tillbaka till makten år 1951.

*

Det är frestande att spekulera över likheter och olikheter hos de båda krigsledarna och därmed också över orsakerna till att deras karriärer företer slående paralleller likaväl som bestämda skillnader. För Lloyd Georges del — och delvis för Churchills — finns en ny utgångspunkt i en nyss utkommen biografi, den bästa hitills (*Thomas Jones, Lloyd George*, Oxford University Press). Dessa frågor skall tas upp i en följande artikel.

HERBERT TINGSTEN

FN, Tyskland, Sverige

Sveriges förslag i Tysklandsfrågan i FN försvaras än en gång i Morgon-Tidningen. Det påpekas för det första att medan Economist utdömt det svenska förslaget och ansett det förklarligt blott om svenskarna missuppfattat hela läget, så har den socialistiska New Statesman, om också med stor tvekan, uttryckt ett visst gillande av Sveriges hållning. Det är ett dåligt försvar: medan Economist är världens kanske mest ansedda tidskrift, berömd för sin objektivitet, står New Statesman den tredje ståndpunkten så pass nära att dess vitsord snarast är komprometterande.

För det andra betonas att Dagens Nyheter — liksom Economist — framhåvt att västmakterna måste ha räknat med ett ryskt nej på beslutet om undersökningskommission. Naturligtvis; på den punkten är vi alla ense; även hr Undén har gjort samma självfallna reflexion. Vad saken gäller är om det svenska förslaget om förhandlingar ockupationsmakterna emellan hade större utsikter att främja fria val i Östtyskland och Tysklands återförening. Svaret är nej, och detta svar har givits över så gott som hela den fria världen; på grunder som inte angivits

och som torde vara för genomskinligt svaga för att fästa på papperet påstår den svenska utrikesledningen att dess förslag möjligen skulle ha medfört betvingande av det ryska motståndet — alltså att Stalin givit Sovjettyskland frihet. Det är på den punkten som Sveriges linje verkar inte diskutabel eller tvivelaktig i vanlig mening, utan rosenrasande.

Då västmakterna kräver en undersökningskommission utan att tro på positivt resultat, men väl för att enligt Economists ord "skingra en del naiva människors illusioner" har de därmed enligt vår mening handlat fullt korrekt. De skulle vara glada om det direkta syftet — fria val — nåddes, men de anser detta otänkbart. Saken förefaller inte svår att förstå, men en jämförelse kanske ändå kan vara till hjälp. Då vi begär att Morgon-Tidningen skall erkänna det sanninglösa och simpla i sina beskyllningar mot hr Bergvall och folkpartiet före 1948 års val har vi mikroskopiskt små förhoppningar om att detta skall ske. Men vi framställer kravet ändå, i god tro — ty vi skulle önska att det beviljades — och för att "skingra en del naiva människors illusioner".